

Значною активністю у суспільно-політичному житті регіону виділялася громадська організація, що виникла в перші роки незалежності України на теренах краю й отримала назву Українська Народна Рада Закарпаття (УНРЗ). Нею стало об'єднання патріотично налаштованих, демократичних громадських організацій та партійних осередків краю, котре виступало своєрідним центром тогочасних державотворчих ідей, стояло на позиціях захисту здобутків української нації й недопущення зазіхань на них [15]. Воно сприяло створенню єдиного організованого опору антидержавним діям номенклатури. Як незалежне громадсько-політичне об'єднання, як асоціація демократичних партій, рухів, товариств та організацій, УНРЗ стояла на платформі побудови незалежної соборної демократичної України. За перші два роки існування об'єднання зробило понад два десятки заяв, звернень, ухвал, якими розвінчувався антиукраїнський характер політичних рішень обласної влади та сепаратистських організацій краю. У Закарпатській обл. створювалися й менші масові та менш впливові об'єднання громадян, такі як Асоціація нерадикальних демократів (АНД), Християнсько-народна спілка Закарпаття (ХНСЗ), Закарпатське народне об'єднання (ЗНО) та ін. Особливо активно виявили позицію громадські організації, об'єднання та блоки під час спроби державного перевороту у серпні 1991 р.

Зрештою, слід підсумувати, що вже з кінця 1980-х рр. у діяльності низки громадсько-політичних організацій і товариств Донеччини та Закарпаття послідовно визрівала досить чітка позиція щодо реалізації української державної ідеї. Як правило, це було або позитивне, або негативне ставлення до процесу державотворення в Україні. Доволі конструктивну позицію в плані відстоювання української державної ідеї займали УГС, НРУ, товариство «Меморіал» й ін. Критичне або й негативне ставлення відносно розвитку українського державотворення насамперед демонстрували «Інтернаціональний Рух Донбасу», осередок Асоціації руху анархістів на Донеччині та «Товариство карпатських русинів» на Закарпатті.

При цьому громадсько-політичні організації обох регіонів, попри аналогічні структурно-організаційні форми, мали доволі специфічні політичні й ідеологічні особливості, що зумовлювалося їх різними суспільними традиціями та громадсько-політичною культурою. Як на Донеччині, так і на Закарпатті становлення громадсько-політичних організацій, об'єднань і товариств стало результатом кількох чинників: появою демократичних відносин і плюралізму думок у суспільстві, історико-політичними традиціями регіону, наростанням ідеологічного протистояння в суспільстві, активізацією суспільно-політичного життя в період перебудови, прагненням відродження культурно-духовних цінностей, наявними соціально-економічними проблемами, потребою захисту навколишнього середовища тощо.

1. Морган В. А. Суспільно-політичні проблеми розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні: історичний аспект. – Д., 2003.
2. Хоскінг Дж. Історія Советського Союзу. 1917–1991 / Пер. с англ. – Смоленск, 2001.
3. ДАДО. – Ф. 6787. – Оп. 1. – Спр. 6.
4. Болбат Т. Періодизація історії громадянських об'єднань східної України (квітень 1985 – червень 1996 рр.) // Донецький вісник НТШ. – Т. 13. – Д., 2006.
5. Штейников С. Донбас: психологія безтямного // Східний часопис. – 1994. – Ч. 14.
6. Иванов А., Бунтовский С. Донбасс: Русь и Украина. Очерки истории. – Д., 2013.

7. Кулик В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Українська Студентська Спілка. – Ч. 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glob.narod.ru/volchet.html>.
8. Білецький В. Народний Рух: роздуми про здійснене і майбутнє // Сільська Донеччина. – 1992. – 16 липня.
9. Статут ДКО НРУ. За Статутом Донецька крайова організація Народного руху України // Три дні вересня вісімдесят дев'ятого: Матеріали Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову / Упор. С. Жеребецький. – К., 2009.
10. Баран В.К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). – Л., 2003.
11. Ми йдемо! (нариси з історії Донецького обласного ТУМ) / За ред. В. Білецького. – Д., 1998.
12. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого...
13. Басараб М., Токар М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80 – початок 90-х рр. ХХ ст.). – Ужгород, 2009.
14. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / За ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. – Ужгород, 2010.
15. Басараб М.М. Роль громадських організацій Закарпаття в державотворчих процесах наприкінці 80 – на початку 90-х рр. ХХ ст.: Дис. ... канд. іст. наук. – Ужгород, 2007.
16. Мишанич О. Від Підкарпатських русинів до Закарпатських українців // Тривалість регіональних культур. Русини і українці на їхній Карпатській Батьківщині та за кордоном. – Нью-Йорк, 1993.
17. Маркусь В. «Підкарпатська республіка» // Мала енциклопедія етнодержавства / За ред. Ю. Римаренка. – К., 1996.
18. Мишанич О. «Карпаторусинство», його джерела й еволюція у ХХ ст. – К., 1992.

Сергеев А.В. Social and political organizations of Donetsk area and Transcarpathia in relation to ukrainian state idea realization at the measure of the 1980th – 1990th. In the article are analysed the activity and relation of social and political organizations and societies in the Donetsk area and Zakarpattia, their relation to the Ukrainian state idea realization at the measures of the 1980th – 1990th. Are defined the displays of the both positive and negative attitude are marked toward the process of the state creation in Ukraine.

Key words: social and political organization, Donetsk area, Zakarpattia, creations state idea, ideology

К. С. Калініченко

СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЧЕРКАЩИНИ

У статті проаналізовано сучасний стан та напрями розбудови туристичної галузі Черкащини.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, Черкащина

На туристичному ринку центрального регіону України Черкаська обл. посідає одне з чільних місць. Сьогоднію всевітньою символікою туристичними символами краю є Шевченківський національний заповідник – перший в Україні історико-культурний заповідник, удостоєний статусу національного, Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, Іллінська церква у с. Суботів Чигиринського р-ну, збудована 1653 р. (за іншими даними – 1656 р.), за наказом гетьмана Б. Хмельницького як родова церква-усипальниця, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», Свято-Покровський Красногірський жіночий монастир – православна обитель, розташована поблизу м. Золотоноша, ушанований історико-культурний заповідник, колиска українського козацтва – «Трахтемирів», Кам'янський державний історико-культурний заповідник. Черкащина відзначається стабільно високими обсягами прийому туристів. Так, за 9 місяців 2013 р. Черкащину відвідали 680 тис. осіб, яким було надано туристичних послуг на суму понад 15 млн. грн.

Такі, порівняно високі, показники області досягнула завдяки зусиллям, спрямованим на збереження і примноження туристично-рекреаційного потенціалу. Однак, у зв'язку із загостренням у сфері туристичного бізнесу конкуренції, перед регіоном постали завдання щодо модернізації та розбудови ринкової туристично-рекреаційної інфраструктури. Відтак, існує потреба в комплексних дослідженнях та перспективних наукових обґрунтуваннях напрямів і конкретних завдань подальшого розвитку курортно-рекреаційної сфери Черкаського краю. Мета цієї статті – охарактеризувати сучасний стан розвитку туристичної галузі Черкащини, з'ясувати перспективи та проаналізувати ефективність пріоритетних проектів подальшої розбудови курортно-рекреаційної інфраструктури області. Проблематика, пов'язана із вивченням туристичного потенціалу регіону, постійно перебуває в полі зору науковців, зокрема співробітників Черкаського національного та Черкаського державного технологічного університетів.

Історико-культурна спадщина України є невід'ємною частиною світового та європейського культурного надбання. Вагомою складовою історико-культурної спадщини України є Черкащина. Найменша за площею (20,9 тис. км кв., 3,5 % території країни) і наймолодша за віком область України, створена 1954 р. з південних районів Київської обл. і ряду лівобережних районів Полтавщини. В області 25 районів, 16 міст, 15 селищ міського типу і 824 села, населення – 1328 тис. (2,9 % населення країни), з якого міського – 733,3 тис. (54,6 %). Клімат помірно континентальний, із м'якою зимою (середня температура січня -6°C), з частими відлигами і теплим (середня температура липня $+20^{\circ}\text{C}$), трохи посушливим літом. Кількість опадів, більша частина яких припадає на літній період, становить 450–520 мм на рік. Правобережна частина території області розташована в межах Придніпровської височини (абсолютні висоти 80–260 м), що вирізняється в цьому районі величезною кількістю розгалужених і глибоко врізаних (до 160 м) річкових долин, балок і ярів. Лівобережна частина розташована на Придніпровській низовині, що становить слабо хвилясту терасовану рівнину з абсолютними висотами 80–150 м. Найбільша р. Дніпро зберегла лише невелику, 30-кілометрову ділянку природного річища між дамбою Канівського водосховища та гирлом правої притоки – р. Вільшанка. На інших ділянках долина Дніпра заповнена водами Кременчуцького і Канівського водосховищ, ширина яких становить 8–15 км. Ландшафтною перлиною Черкащини є долини річок її правобережної частини – Росі, Вільшанки, Тясмину, Гірського і Гнилого Тікичів. Провиваючи кристалічні породи Українського щита і глибоко врізаючись у лесові породи, вони створюють чисельні мальовничі пейзажі.

Черкащина – унікальний історико-культурний регіон, який має вдале географічне розташування, історико-архітектурний та природно-рекреаційний потенціал [1, 7]. Вагомий історико-краєзнавчий матеріал зібрано у чисельних експозиціях державних, регіональних музеїв і музейних кімнатах, створених на громадських засадах. До уваги відвідувачів – 132 історико-архітектурні пам'ятки регіонального та 37 – загальнодержавного значення. Саме на території області знаходиться географічний центр України (с. Мар'янівка), туристичні об'єкти національного значення, гетьманська столиця Чигирин, Корсунь-Шевченківський.

Зокрема Чигиринщина, територію якої умовно можна окреслити адміністративними межами сучасного Чигиринського р-ну, має славу і багато в чому

унікальну історію. Тому закономірно, що феномен цього краю – осередок Української державності середини XVII ст. – завжди привертав до себе увагу не тільки дослідників, але й туристичну спільноту та всіх, хто не байдужий до історії рідного краю [2, 10]. Історичні місця Чигиринщини зацікавлять туристів, оскільки імена багатьох уродженців краю і тих, хто пов'язав з ним долю, знані далеко за межами України. Життєвий шлях кожного з них є прикладом патріотизму і самовідданої праці на благо народу і держави [3, 15].

У межах області знаходиться понад 400 природоохоронних територій, загальною площею біля 40 тис. га, де зосереджені неповторні ландшафти, а також 21 об'єкт природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, з розвинутою туристичною інфраструктурою загальною площею 27,75 тис. га, а саме: національні природні парки «Білоозерський» та «Нижньосулський», 4 заказники, 6 пам'яток природи, 6 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, Канівський природний заповідник та Черкаський зоологічний парк. Територією Черкащини протікає 1037 річок, береги яких майже повсюдно використовуються для відпочинку. Самі ж водні артерії використовуються для рибальства, судноплавства, водного туризму. В області знаходиться південна частина Канівського та більша частина Кременчуцького водосховищ, узбережжя та острови яких використовуються для оздоровлення, відпочинку. Значна кількість водосховищ і ставків (понад 2 тис.) має не лише господарське, а й рекреаційне значення. [4, 10].

На території Черкаської обл. розташовані 65 готельних комплексів, ряд санаторно-курортних та оздоровчих закладів. Дедалі більшу конкуренцію великим туркомплексам створює зелений туризм, у якому достатньо високий рівень комфорту вдало поєднаний з домашньою гостинністю сільських родин та незабутнім етнографічним колоритом відпочинку в українському селі. Це має тим більше значення, що сьогодні у світі все більшого визнання і прихильності набуває концепція багатофункціонального розвитку сільської місцевості та розподілу виробничої діяльності і послуг в агробізнесі, сутність якої полягає у необхідності забезпечення належних умов для розвитку села та сільського способу життя у декількох напрямках, зокрема щодо невиробничої діяльності, оскільки лише аграрне виробництво не може в повній мірі забезпечити гармонійного довкілля та матеріальних благ сільським мешканцям.

Серед передумов для подальшого розвитку сільського туризму Черкащини є наявність: значних площ вільного приватного житла; незайнятого або частково зайнятого працездатного населення; готової до реалізації сільгосппродукції, 2/3 якої виробляється у приватних селянських господарствах. Сільська місцевість Черкащини є привабливою краєвидами, природним заповідним фондом, багатою культурно-історичною спадщиною, місцевими традиціями, ремеслами, гастрономією та гостинністю населення. Важливим чинником також є те, що для розвитку сільського туризму не потрібні значні капіталовкладення, адже сьогодні використовується, здебільшого, наявне приватне житло, модернізоване для створення більш комфортних умов проживання туристів [5, 10].

Не менш важливим є розвиток релігійного паломництва на території Черкащини. Щорічно зростає кількість паломників-хасидів, наразі ведеться переписка з Престонською радою, фондом, що зацікавлений у розбудові туристичної інфраструктури м. Умань. Усе більшої популярності набирає релігійний туризм за

маршрутом «Монастирі Черкащини» (Мотронинський (Чигиринський р-н), Красногірський (Золотоніський р-н), Лебединський (Шполянський р-н).

Територію Черкаської обл. перетинає значна кількість залізниць і автомобільних магістралей. Якщо перші пов'язують південь і північ України, то інші – її захід і схід. Залізничні перевезення в області забезпечують підприємства й організації Шевченківської дирекції залізничних перевезень. Дирекція розташована на перетині двох головних напрямів: Москва–Одеса та Донбас–Карпати. Довжина колії становить 840 км. Черкаський аеропорт може приймати і відправляти літаки вантажопідйомністю до 40 т і використовуватися для регулярних рейсів авіалініями України. Функціонують також Черкаський річковий порт і три приплавні в м. Канів, смт Іркліїв і с. Адамівка. Є можливість прийому суден типу ріка–море.

Тому нині органи виконавчої влади області та місцевого самоврядування, туристичні фірми, за громадської підтримки спрямовують зусилля на забезпечення якісного обслуговування та створення позитивного туристичного іміджу Черкаської обл. Стратегічні пріоритети розвитку туристичної сфери області офіційно задекларовані місцевою владою у Програмі розвитку туризму в Черкаській обл. на 2012–2020 рр. (далі – Програма), яка визначає завдання, пріоритетні напрями, заходи щодо подальшого розвитку туристичної галузі, відповідно до міжнародних стандартів, створення комфортних умов перебування для гостей Шевченківського краю [6].

Основною метою Програми є удосконалення та поліпшення функціональної і технічної якості складової регіонального та національного туристичного продукту, оптимізація використання туристичних ресурсів, посилення конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках, забезпечення надходжень до бюджетів усіх рівнів, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, поліпшення кадрового забезпечення та розширення асортименту туристичних послуг, сприяння соціально-економічному розвитку регіону як складової держави та зростання якості життя населення, створення позитивного іміджу області на національному та світовому рівнях. Заходи Програми реалізуються за рахунок державного, обласного, місцевих бюджетів, коштів Регіонального фонду підтримки підприємництва в Черкаській обл., коштів інвесторів та інших джерел, не заборонених законодавством. Вона не є сталим документом, тому фахівцями, дотичними до розвитку туристичної галузі, постійно здійснюється деталізація та конкретизація заходів Програми, переорієнтування їх, відповідно до соціально-економічних реалій та потреб.

2014 рік для Черкащини є знаковим, насамперед через відзначення 60-річчя з дня створення області,

70-річчя Корсунь-Шевченківської битви та визволення області від фашистських загарбників, 200-річчя з дня народження Т. Шевченка. Тому доповненнями до Програми передбачено проведення Днів Шевченка та Днів Черкащини у Львові та Івано-Франківську; реалізація туристично-мистецького проекту «Всеукраїнська проща до Тараса»; створення Туристично-інформаційного центру в м. Канів; презентація туристичних маршрутів до 200-річчя з дня народження Т. Шевченка на Міжнародній туристичній виставці ІТВ у Берліні, проведення Форуму Українців до 200-річчя з дня народження Великого Кобзаря; сприяння в організації рок-фестивалю «Шевченко – це модно!»; сприяння у проведенні Міжнародного байкерського фестивалю «Тарасова гора».

Виконання заходів Програми дасть можливість відновити і зміцнити існуючу матеріально-технічну базу туризму як виду важливої економічної діяльності та важливого соціального інституту; створити якісний туристичний продукт; забезпечити комплексний розвиток туристичної сфери; сприяти створенню нових робочих місць, зокрема у сільській місцевості; забезпечити розвиток зеленого туризму; створити передумови для залучення іноземних інвестицій. Результатом виконання заходів Програми стане зростання іміджу області як туристичного краю в Україні та на світовій арені. Україна залишається відкритою для туристів – наголосив Міністр інфраструктури М. Бурбак, відкриваючи конференцію «Популяризація іміджу України та її туристичних можливостей», що відбулася нещодавно в Києві [7]. За його словами, незважаючи на трагічність останніх подій, наша держава залишається гостинною до туристів, адже потенціал України придатний для розвитку багатьох сучасних видів туризму в усіх регіонах країни.

1. Бушин М.І. *Доторкнутися вічності*. – Черкаси, 2011.
2. Бушин М.І., Лазуренко В.М. *Витоки державності. Чигиринщина*. – Черкаси, 2005.
3. Бушин М.І., Лазуренко В.М. *Історичний феномен Чигиринського краю // Славні люди Чигиринщини: Мат. наук. конф.* – К., 2003.
4. *Наймолодша в Україні: Черкаській області – 60 років: етапи розвитку, люди і події*. – Черкаси, 2013.
5. *Україна – моя Батьківщина / Ред. М. Бушин*. – Черкаси, 2003.
6. *Програма розвитку туризму в Черкаській обл. на 2012–2020 рр. [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://invest-oda.ck.ua>.
7. Бурбак М. *Туристична галузь України потребує інвестиційної підтримки [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>.

Kalinichenko K.S. Modern state and directions of tourist industry development in Cherkasy region. The modern state and directions of the tourist industry development in Cherkasy region are analysed in the article.

Key words: tourism, tourist industry, Cherkasy region

